

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Kitap İncelemesi
Kabul Tarihi: 3 Nisan 2020

Gönderim Tarihi: 26 Şubat 2020
Yayımlanma Tarihi: 12 Haziran 2020

Atf Künyesi: Yoksul, U. (2020). “Longin, (2016), Yüce Poetika, Fatih Tepebaşılı (Çev.)”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 153-155.

LONGİN, (2016), YÜCE POETİKA, Fatih TEPEBAŞILI (Çev.)

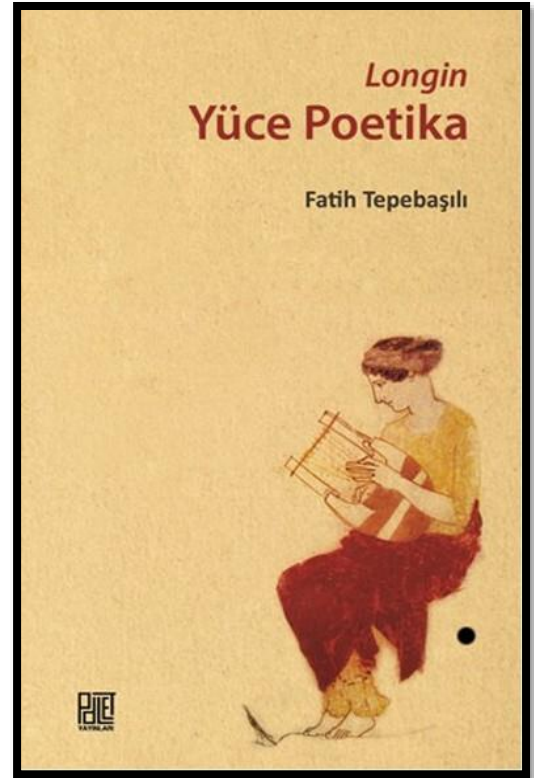
(Konya: Palet Yayınları, 120 s. ISBN: 978-605-9269-33-9)

Uğur YOKSUL*

Poetika kelimesi; şiir sanatı, şiirin oluşumunda ortaya atılan teoriler, genele yönelik incelemeler gibi farklı anlamlarda kullanılan bir kavram olsa da Türk edebiyatında genel olarak bir şairin şiir anlayışını açıklamada kullanılır. Aristoteles’in *Poetika* adlı eserinde ortaya çıkan bu kavram, şiir sanatı anlamında değil, şiirin daha çok kuramsal boyuttaki eleştirileri için kullanılmıştır. Kavramın ilk ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar geliş sürecinde farklı boyutlara dönüştüğü de ifade edilebilir. Bir başka ifadeyle, öncelikli olarak kuramsal bir boyutta ele alınan poetika kavramı, sonraki süreçlerde şiir sanatı ve diğer türleri, hatta dönemleri de kapsayan bir inceleme alanına sahip olmuştur. Bu anlamıyla poetikanın yalnızca bireyselliği öne çıkarmak yerine geneli de kapsayabileceği söylenebilir. Bu konuda Todorov’un ifadeleri de dikkat çeker: “*Poetika tek tek yapıtları yorumlamaya karşıt olarak, anlamı adlandırmayı değil, her bir yapıtın ortaya çıkışını yöneten genel yasaların bilgisine ulaşmayı amaçlar*” (Todorov, 2001, s. 37). Buradan hareketle poetikanın genel yasalara ulaşmada kullanılabilen bir kavram olduğu da görülür.

Poetika kavramıyla ilişkilendirilen ilk isim Aristoteles olmuştur. Onun yazdığı poetikadan önce çeşitli yazılar görülmüşse de bir bütünlük arz etmediği gerekçesiyle sistemli bir poetika örneği Aristoteles’in eseri gösterilir. İsmail Tunali, Aristoteles’in *Poetika* adlı eserinin ön sözünde “*Aristoteles’in Poetika’sı, yüzyılların sanat görüşlerini belirlemiş, estetik tarihi yönünden çok önemli olan bir eserdir*” diyerek eserin önemini ifade eder. (Aristoteles, 1987, s. 9).

Antik dünyadan kalan üç değerli poetikadan birisi olarak görülen Longin’in Poetikası 18.yüzyılla birlikte önemini ortaya çıkarmıştır. Ulusu her ne kadar tartışmalı olsa da Yunanlı olduğu düşünülen Longin, eserini Caronialı bir retorik ustası olan Caecillus’un eserine karşı yazmıştır. Metnin tek tek öğeleri üzerine

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul/Türkiye, E-Posta: yoksulugur@hotmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4536-8517>.

yoğunlaşmanın önemini belirten Longin ancak kapsamlı okumalar yapan bir eleştirmenin yüce olanı anlamlandırabileceğini ifade eder. (Bressler, 2017, s. 42-43) Longin'in yazdığı eser, önemini sonradan göstermekle birlikte metinde yer alan unsurları tek tek incelemesiyle esere dönük eleştiri kuramları içerisinde kabul edilen Yeni eleştiri, Yapısalcılık gibi kuramların temelini atmıştır.

Longin'in *Yüce Poetika* adlı eseri, Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde görevini sürdüren Fatih Tepebaşılı tarafından 2016 yılında Palet Yayınları'ndan çıkmıştır. Eser iki kısımdan meydana gelmiştir. Eserin ilk kısmında, Longin'in *Yüce Poetika*'sı çevrilmiş; ikinci kısmında ise Fatih Tepebaşılı tarafından bir incelemesi yapılmıştır.

Birinci kısım kendi içerisinde Giriş, Yüce Düşünceler, Muhteşem Coşkular, Edebî Sanatlar, İfade Gücü, Kelime Seçimi ve Cümle Yapısı olarak altı bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde eseri neden yazdığını açıklayan Longin, Caecillus'un görüşlerini bu kısımda inceler. Söz gelimi Caecillus'un yüce olan doğuştan gelir düşüncesini eleştirerek "*Buna karşın ben aksinin geçerli olduğunu iddia ediyorum*" açıklamasını yapar. (Longin, 2016, s. 15). Bununla birlikte Longin, bazı isimleri ve metinleri incelemeye devam ederek yücelik kavramının onda nasıl karşılandığı anlatır. Buna göre, yüce olana dair iki unsurun doğuştan geldiğini; geri kalanların ise sonradan öğrenilebileceğini belirtir. (Longin, 2016, s. 21).

Longin, Yüce Düşünceler adlı bölümde insanın yaratılışını öne çıkararak düşüncenin öneminden bahseder. Özellikle "*Asil insanların aklına yüce fikirler düşer*" diyerek yüce düşünceye sahip olmanın sonradan öğrenilmekten çok yaratılış meselesi olduğuna değinir. (Longin, 2016, s. 24).

Muhteşem Coşkular'ın anlatıldığı bölümde Longin, yüceliğe ulaşmada yine yaratılışı öne çıkarsa da ortaya konulan düşüncelerin yüce fikirlerle desteklenmesini belirtir. Bir başka ifadeyle, retorikle bağlantılı olarak eserinde Yüceliği ortaya koymaya çalışan Longin, "*Yüce fikirlerle tahkim edilmezse ona gerilim katan güç gevşer ve hemencecik kayboluşa geçer*" diyerek fikirlerin yaratılıştan gelen özellikleri desteklediğini belirtir. (Longin, 2016, s. 31).

Yaratılıştan gelen bu iki özellikten sonra Edebî Sanatlar adıyla yüceliğe giden yolda üçüncü kaynak ortaya konulur. Bu kısımda söz sanatlarının yüceliğe giden yolda değeri tartışılır. Edebî sanatların bu anlamda inandırıcılığı arttırmada derecesi belirtilse de yücelikte en büyük yapı taşı olmadığı ifade edilir. Başka bir ifadeyle yücelik konusunda edebî sanatlar doğru kullanıldığı takdirde inandırıcılığı arttırmada, dinleyicinin dikkatini üzerine toplamada son derece önemli görevler üstlense de yaratıcılıktan gelen özellikler gibi değildir. "*Söylenildiği gibi bunlar doğru yerde kullanılsa bile büyüklüğün en ufak yapı taşı değildir*" (Longin, 2016, s. 39). Bununla birlikte yücelik kavramına ulaşmada bu sanatların kullanılması, dinleyicilerin uyarılması fayda da sağlayacaktır. Burada Brecht'in tiyatrodaki kullandığı yabancılaştırma tekniğine benzer bir şekilde yol izlenerek seyirciyi olaylara dâhil etme görülür. "*Sen dinleyiciyi uyarabilir, dikkatli kılabilir aynı zamanda olaylara dâhil edebilirsin*" (Longin, 2016, s. 48). Burada özellikle uyardırmaktan kasıt retorik gücünü güçlendirmek ve hitabet ile seyircide güçlü bir etki uyandırmaktır.

Düşünce yaratılıştan gelir diyen Longin yüceliğe ulaşmada bir diğer kaynağı İfade Gücü ile açıklar. Bu bölümde düşüncenin açığa çıkarılmasında, inandırıcılığın desteklenmesinde ifadelerin gücünden bahseden Longin, kusursuzluğa ulaşmanın imkânsızlığından bahseder. Bu anlamda kusursuzluğu yakalamak isteyen düşünürlerin abartmaya kaçması sonrası dalga konusu olduğunun altını çizen Longin şöyle der: "*Kusursuzluk kendi içerisinde dar kafalılığı gizler. Yüce olan ise, aşırı zenginlikte olduğu gibi, ihmal edilmesi gereken bir şeyler barındırır*" (Longin, 2016, s. 55). Buradan da anlaşılacağı üzere yine yaratılıştan gelmeyen ifade gücü, inandırıcılığı sağlamada abartmaya kaçmamalı ve mutlaka ihmal edilmesi gereken bir şeyler barındırmalıdır. Diğer bir deyişle, bir şeylerin eksik bırakılması Marksist eleştiri içerisinde bir döneme damgasını vuran Edebî Üretim Teorisi¹ kuramını hatırlatır. Bahsedilen kuramda başarılı bir eserin tamamlanmamış bir eser olacağı tezi hatırlanırsa Longin'in etkisinin görülebileceği bir kuram olarak düşünülebilir.

Longin yüceliğe giden yolda son başlığı Kelime Seçimi ve Cümle Yapısı olur. Bu kısımda Longin, düşüncelerin ele alınmasında kelime ve cümle yapısının uyumundan bahseder. Düşünceler kelimelerle bir

¹ Geniş bilgi için bkz. Macherey, 2019.

araya geldiğinden bir bütünlük oluşturmalı ve inandırıcılığa bu anlamda hizmet etmelidir. Aksi takdirde “Uzun cümleler dağınırsa, onunla birlikte yüce olanlar da her yana dağılıp kaybolur” (Longin, 2016, s. 62). Bahsedilen cümleden anlaşılacağı üzere yüce düşünce ne kadar önemli olursa olsun, uyumsuzluk düşüncüyü dağıtarak bir anlamda yüceliğe giden yolu engellemiş olacaktır. Bununla birlikte yetersiz diksiyon, kelimelerin seçiminde bayağılık, kısaltmalar ve anlam karmaşasına yol açabilecek kelimeler de yüceliği engelleyecektir.

Kitabın ikinci kısmı Yüce Poetika’ya Giriş başlığı altında Retorik, Poetika, Longin, Yüce Poetika Kitabı ve Yüce Poetika adlı bölümlerden meydana gelir. Tepebaşılı bu kısımlarda bahsedilen kavramlar üzerinde inceleme yapar. Retorik başlığı altında retorik tarihini, tanımını ve işlevini tablo halinde sistemli bir şekilde ele alır.

Yazar, Poetika başlığı altında bu kavramı ortaya çıkışı açısından retorik özel bir formu olarak belirtir ve retorikle arasındaki ayrımı, birisi nesir diğeri ise manzum diliyle uğraşır diyerek ayırır. (Longin, 2016, s. 83) Daha sonra Longin’e gelene dek poetikaların kuralcı yanını belirten Tepebaşılı, antik dünyada bilinen üç poetikadan birisi olarak Longin’in *Poetika* eserini gösterir.

İkinci kısmın üçüncü başlığı olan Longin bölümünde Longin’in varlığının tartışmalı olduğu, Yüce Poetika metninin ise 10. asırdan kaldığı belirtilir. Bununla birlikte Longin’in kişiliğine de değinen yazar, Longin’in Platon, Homer, Herodot gibi isimleri bildiğini ve eserlerini okuduğunu, Theodoros’un muhtemelen öğrencisi olduğunu ifade eder.

Dördüncü başlık, Yüce Poetika Kitabı diye belirtilmiştir. Eserin Caecilius’un eserine karşı yazıldığı, Longin’in antik dünya ve sonrasında pek zikredilmeyen birisi olduğu bu bölümde belirtilir. Bununla birlikte Yüce Poetika ilk başlarda İncil’le ilişkilendirilmiş, estetik zemine Racine ve Boileau sayesinde oturtulmuş ve Avrupa’da okul kitapları arasına girmiştir. (Longin, 2016, s. 97-98). Longin yukarıda bahsedildiği üzere yazılan bir esere karşı düşüncelerinin yer aldığı eserini ortaya koymuştur. Bu anlamda Caecilius’un abartılı üslup kullandığını düşünen Longin, sadeliğin olduğu Attika tarzı üslubun yanında yer almıştır fakat gerek Attika gerekse Asya üslubunun ortak özelliği olarak doğuştan gelen özelliklerin yeterli olamayacağı görüşünü belirterek eğitimin de olmazsa olmazlardan olduğunu söylemiştir.

Fatih Tepebaşılı, son başlık olan Yüce Poetika kısmında Longin’in yüceliğe giden yolu beş kaynakla açıkladığını belirterek bunlardan ikisinin doğuştan, kalan üçünün ise eğitimle kazanılabileceğini açıklar. Bunun yanında Longin’in Horaz ve Cicero’dan ayrılan yönleri de bu kısımda incelenmiştir. Yüce Poetikanın, retorikten ayrılan yönü olarak ikna etmesi değil karşı tarafta beklenmedik coşkunluk kazandırması gerektiği belirtilir. Horaz’ın mekân ve zamanla sınırlı olan güzellik kavramı, Longin’le duyu organlarının dışında da olabileceği görüşünü alır. Cicero’nun faydalı güzellik kavramı da Longin’in yüce olanın güzeli tamamlayacağı görüşüyle farklı bir yola girer. (Longin, 2016, s. 107-108).

Sonuç olarak, Poetika kavramı ilk çıktığı andan sonraki süreçlere kadar farklı alanlar için kullanılmıştır. Antik çağdan kalan üç poetikadan birisi kendisi hakkında tartışmalı bilgilerin olduğu Longin’e aittir. Eserini Caecilius’un görüşlerine karşı olarak oluşturan Longin, retorik inandırıcılığını da ekleyerek yüceliğe giden yolda beş kavramı ortaya koyar. Bunlardan ilk ikisi doğuştan diğerleri ise kazanılarak elde edilir. Eserinde ortaya koyduğu düşüncelerle kendinden önceki kavramlara farklı boyut kazandıran birisi olan Longin’in eseri, çok sonraları önem kazanmış ve Avrupa’da ders kitapları arasındaki yerini almıştır.

Kaynakça

- Aristoteles, *Poetika*, (1987). (İ, Tunalı Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
 Bressler, C. (2017). *Yazınsal Eleştiri Kuramsal ve Pratik Bir Giriş* (D. Evcı, Çev.), Ankara: Atıf Yayınları.
 Longin (2016). *Yüce Poetika*, (F. Tepebaşılı, Çev.) Konya: Palet Yayınları.
 Macherey, P. (2019). *Edebî Üretim Teorisi*, (I, Ergüden, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
 Todorov, T. (2001). *Poetikaya Giriş*, Çev. (K, Şahin, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.